

DOI 10.36074/logos-14.10.2022.05

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПРАВЗАСТОСОВНОГО ПРОЦЕСУ

Абдуллазаде Фюрган Шірали огли
аспірант кафедри теорії права та держави
Навчально-наукового інституту права
Київський національний університет ім. Т. Шевченка

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

Дідич Тарас Олегович
д-р юрид. наук, професор кафедри теорії права та держави
Навчально-наукового інституту права
Київський національний університет ім. Т. Шевченка

УКРАЇНА

Особливої актуальності на сучасному етапі розвитку України набуває подальше зміцнення її правових засад. Реформи, що проводяться в нашій країні, вимагають вдосконалення її правової системи в цілому і правозастосовної діяльності зокрема. Адже ефективність перетворень, що здійснюються, знаходиться в прямій залежності від якості застосування нормативно-правових приписів. Тому питання правозастосовного процесу, виходять на перший план, привертаючи до себе пильну увагу юридичної науки і практики.

Варто зазначити, що у юридичній літературі вказана категорія часто ототожнюється з поняттям «правозастосовна діяльність». Так, зокрема, О. В. Легка пропонує розуміти під правозастосовною діяльністю владну, організуючу діяльність компетентних державних органів щодо прийняття індивідуально-конкретних розпоряджень [[2]]. А. М. Перепелюк визначає правозастосовну діяльність як здійснювану в процедурно-процесуальному порядку владно-організуючу діяльність компетентних державних органів і посадових осіб, яка полягає в індивідуалізації правових норм стосовно конкретних суб'єктів і конкретних життєвих випадків в акті застосування норм права, тобто у процесі якої відбувається індивідуально-правове регулювання в результаті винесення індивідуально-конкретних правових приписів [[2]].

Натомість, Д. В. Слінько зазначає, що правозастосовний процес - це здійснювана в процесуально-процедурному порядку владно-організуюча діяльність уповноважених органів і посадових осіб, яка полягає у реалізації ними правових норм відносно конкретних суб'єктів або конкретних життєвих випадків через винесення індивідуально-правових рішень із застосуванням у разі необхідності державного примусу [[5]]. Такий підхід видається цілком виправданим.

З вищенаведеного доходимо висновку, що поняття правозастосовного процесу варто визначати через розуміння поняття правозастосовної діяльності.

Правозастосовний процес має певні ознаки, процедуру та мету. Так, зокрема, до ознак правозастосування у правовій доктрині відносять:

а) застосуванню норм права притаманний державно-владний характер. Це один із видів державної діяльності, що здійснюється від імені держави чи уповноважених нею суб'єктів;

б) застосування характеризується активним, творчим характером, про що свідчить багатоетапність цього процесу. Компетентні органи повинні творчо підходити до прийняття рішення при застосуванні норм права: необхідно знайти у кожному рішенні правильний варіант поведінки чи вибрати ефективну та справедливу міру впливу;

в) правозастосування здійснюється у певних процесуальних формах, в рамках компетенції органу або посадової особи, згідно з чітко визначеною нормами права процедурою;

г) правозастосовний процес має індивідуалізований, персоніфікований характер, тому що являє собою вирішення конкретної справи, певної правової ситуації на основі норми права;

д) застосування норм права має комплексний характер, бо охоплює різні форми реалізації. Посадова особа, яка ухвалює рішення у тій чи іншій справі, не тільки застосовує норми права, але одночасно зобов'язана виконувати, дотримуватися, а іноді і використовувати норми матеріального і процесуального права, щоб реалізувати вимоги законності і доцільності у правозастосовній діяльності;

е) процес застосування норм права завершується виданням правозастосовного акта, в якому фіксується індивідуально-конкретний правовий припис щодо вирішення конкретної справи [[2]].

Правозастосовна процедура, у свою чергу, складається із кількох послідовних етапів, результати кожної з яких потім знаходять своє відображення у відповідному акті застосування права.

На першому етапі проводяться збір, систематизація й аналіз інформації (доказів), які мають відношення до розглянутої юридичної справи й можуть вплинути на владне правозастосовне рішення, що виноситься. Уся зібрана інформація, перед тим як вона буде залучена до справи, має пройти перевірку (оцінку) на те, чи стосується справи (чи є виявлена інформація значущою для справи), на допустимість (чи отримана вона без порушень чинного законодавства), вірогідність (чи підтверджується іншими джерелами, чи узгоджується з ними) і повноту (достатність, яка означає, що наявна інформація дозволяє повністю відтворити обставини, що відбулися). Якщо всі перераховані умови виконані, то суб'єкт правозастосування може приступати до наступної стадії застосування права.

На другому етапі відбувається встановлення фактичних обставин справи (юридична кваліфікація), що полягає у виборі й аналізі правового припису, який підлягає застосуванню й відповідає встановленим фактичним обставинам у розглянутій юридичній справі. Суб'єкт правозастосування дає правову оцінку інформації, зібраній на попередній стадії, шляхом виявлення в законодавстві правового припису (правової норми), що найбільше підходить до розглянутої в рамках юридичної справи ситуації. Ця стадія починається із зіставлення правових норм з наявною інформацією у справі, а закінчується ідентифікацією (встановленням відповідності) конкретної норми зафіксованим у справі обставинами; прийняттям (винесенням) владного рішення у справі і його документальне оформлення.

На третьому етапі суб'єкт правозастосування конкретизує виявлену правову норму в рішенні, що виноситься, з урахуванням наявних у справі обставин. Відбувається видання суб'єктом правозастосування такого юридичного документа, як акт застосування права, в якому відображаються основні результати правозастосовної діяльності, здійсненої в рамках розгляду

конкретної юридичної справи. Суб'єктом правозастосування вноситься рішення у справі, що є обов'язковим для виконання адресатом правозастосування [[5]].

Важливою ознакою такої процедури є її нормативна модель розвитку, що передбачає попереднє створення правотворчим органом сукупності норм права, згідно з якими визначається певний порядок, послідовність дій державно-владного суб'єкта у конкретній ситуації [[1]].

Основною метою правозастосування є забезпечення дії права за будь-яких обставин. Разом з тим така ціль є досить абстрактною, тому необхідно її дещо конкретизувати. Уточнити, що метою правозастосування є створення необхідних умов для реалізації права, у випадках коли забезпечення його дієвості без посередництва держави неможливе. Як з соціального, так із юридичного аспектів, правозастосування займає особливе місце в механізмі правового регулювання, досить подібне до правотворення, оскільки пов'язане саме із державно-владною природою правового регулювання. Правозастосування характеризує не лише результат, а і весь складний процес реалізації, участь в ньому компетентних органів, його юридичне забезпечення (збагачення) за рахунок індивідуальної державно-владної діяльності цих органів [[4]].

Отже, правозастосування відіграє важливу роль у регулюванні правовідносин, забезпечує оперативність вирішення певних проблем завдяки індивідуальному підходу до регулювання тих чи інших відносин, врахування конкретної ситуації, усунення певних перешкод, при цьому юридично закріплюючи результати поведінки учасників суспільних відносин.

Керуючись вищенаведеним пропонуємо поняття «правозастосовний процес» визначати, як діяльність уповноважених державою компетентних державних органів і посадових осіб, що складається із кількох послідовних етапів спрямованих на реалізацію тих чи інших правових норм у конкретній ситуації та завершується виданням правозастосовного акта, в якому фіксується індивідуально-конкретний правовий припис щодо вирішення конкретної справи.

Насамкінець, варто зазначити, що поняття та сутність правозастосовного процесу потребують подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

- [1] Барандич, С. (2014). Правозастосування в сучасному вимірі юридичної науки. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. (4), 1–7.
- [2] Дума, В. В. (2013). Правозастосовча діяльність та форми її здійснення: Зень О.
- [3] Легка, О. В. (2016). Застосування норм права як спосіб організації реалізації норм права. *Юридичний науковий електронний журнал*. (5), 12-15.
- [4] Перепелюк, А. М. (2016). *Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загальнотеоретичний аспект)* (дис. ... канд. юрид. наук). Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, Україна.
- [5] Слінько, Д. В. (2015). Особливості правозастосовного процесу в діяльності органів ОВС. *Право і безпека*. (3), 97-102.